

STRATEGICKÉ A OPERAČNÍ VÁLČIŠTĚ SMĚRY

Nové podmínky v přípravách a vedení moderní války si vynucují nové pohledy na definování, vymezení a klasifikaci pojmů jako je válčiště, strategický a operační směr. Rozhodně nemůžeme vykládat válčiště stejně jako v minulých válkách aniž bychom respektovali podmínky příští možné války.

Pojem válčiště a ostatní s ním spojené pojmy patří do oblasti vojenské strategie. Vymezovat a určovat jejich obsah nemá jen vojenskostrategický smysl, ale i praktický význam. Ve strategii jde např. o konkrétní vymezování pravděpodobných válčišť, strategických a operačních směrů v souvislosti s přípravou a plánováním vojenských operací nebo o otázky operačních příprav prostoru válčiště, rozmístování ozbrojených sil na válčišti, studium pravděpodobného nepřítele na daném válčišti apod. Vojenská geografie, která je součástí vojenské vědy, opět zkoumá politickogeografické, ekonomickogeografické a fyzickogeografické poměry na válčišti z hlediska jejich vlivu na přípravu a vedení ozbrojeného boje.

V tomto článku chci stručně rozebrat minulé a současné názory na obsah a klasifikaci pojmů válčiště, strategický a operační směr a to zejména z hlediska potřeb a úkolů vojenskogeografického studia a výzkumu válčišť. Názory na tyto otázky jsou předmětem různých úvah i na stránkách vojenského tisku spřátelených armád. Již v době mezi oběma světovými válkami a zvláště po 2. světové válce věnovala sovětská vojenská strategie velkou pozornost teoretickým úvahám o válčištích. Definici válčiště (těatr vojennych dějství) najdeme i ve Velké sovětské encyklopedii.

Válčiště v minulosti

Pojem válčiště je znám již dlouho, ovšem jeho obsah se v historii válek měnil v závislosti na vývoji prostředků a způsobů vedení války, jakož i na vývoji vojenskopolitické situace ve světě.

V dávné minulosti se války odehrávaly na omezeném území, které bylo označováno jako **bojiště**. Jeho velikost byla nepatrná vzhledem k došlehu tech-

nicky nedokonalých palebných zbraní, pomalými a málo výkonnými dopravními prostředky, které nebyly schopny překonávat větší vzdálenosti nebo obtížnější terénní překážky. Nepočetným armádám stačil k vzájemnému střetnutí jen malý prostor. Bojiště prakticky plnilo úlohu válčiště, na němž se soustředily rozhodující síly obou stran a svedly hlavní bitvu, která zpravidla řešila výsledek celého válečného tažení.

Teprve s rozvojem moderní válečné techniky, zavedením palebných zbraní s velkým dostřelem, s narůstáním počtů armád a zvyšováním jejich přeprav na větší vzdálenosti se postupně rozšiřovaly hranice prostorů ozbrojeného střetnutí a vznikala **válčiště**. K podstatnému zvětšení prostorového rozmachu války přispěl zejména prudký rozvoj dělostřelectva, letectva, tanků, motorizovaných prostředků, vojenského loďstva a jiné válečné techniky, který probíhal od začátku 20. století.

První a zvláště druhá světová válka zasáhla již rozsáhlé prostory souše, moře i ovzduší, které vytvářely pozemní a námořní válčiště různé velikosti a významu. Zkušenosti z obou světových válek a rozvoj vojenské strategie přispěly k teoretickému vymezení a klasifikování válčišť, strategických a operačních směrů. Některé z nich, např. na evropském kontinentu, se staly již tradičním dějištěm války a předmětem všestranného vojenskogeografického studia a výzkumu.

Válčiště v tomto období jsme definovali jako prostor souše nebo moře s příslušným vzdušným prostorem, v jehož obvodu se připravují, soustřeďují a rozvíjejí ozbrojené síly, týlové útvary a zařízení příslušných států nebo spojeneckých paktů. Prostor válčiště zahrnuje území jak vlastních států, tak i států předpokládaného nepřítele. Na válčišti se může rozvíjet ozbrojený zápas různého rozsahu i úsilí ke splnění záměrů obou stran. Ovládnutím důležitých ekonomických, politických nebo vojenskostrategických objektů na válčišti se dosahuje dílčích úkolů války.

Podle rázu geografických podmínek a z hlediska použití ozbrojených sil jsme vymezovali válčiště **pozemní** (suchozemská), **námořní** a **smíšená**.

Podle vojenskostrategického významu jsme jednotlivé druhy válčišť dělili na **hlavní** a **vedlejší** (podružné).

Tzv. „klasická“ definice označovala válčiště jako prostor souše a moře s příslušným vzdušným prostorem, v němž se přímo rozvíjí vojenské operace. Hranice válčišť byly omezovaly a určovány dostřelem, dosahem a doletem tehdejších zbraní a bojové techniky. Válčiště nezahrnovala tehdy celou hloubku území válčících stran (koalicí).

Tento rys prostorového omezení válčišť je patrný zejména v první světové válce. Přestože válečné akce zasahovaly do té doby největší část zemského povrchu — asi 4 mil. km², zůstávala válka omezena v hranicích jednoho kontinentu. Bojová činnost se odehrávala převážně na pozemních válčištích — **západoevropském** (francouzském) a **východoevropském** (ruském). Vojenskogeografické popisy se zaměřovaly pouze na území jednotlivých států rozložených v hranicích pozemních válčišť.

V období **2. světové války** došlo vlivem rozvoje moderní válečné techniky a zbraní, zvláště dělostřelectva, letectva a tanků i vlivem zvýšení počtů armád k dalšímu mohutnějšímu prostorovému rozmachu války. Válečné akce se rozvíjely na celkové ploše 22 mil. km² zemského povrchu.

Obě válčící koalice vedly ozbrojený zápas již na 3 kontinentech — na válčících Evropě, Severní Africe a Asii. Hranice válčišť se podstatně rozšířily.

Dosah bojové techniky, jmenovitě prostředků vzdušného napadení, umožnil ozbrojené působení i na bližší strategické zázemí protivníka. Stále větší části území států se stávala válčištěm. Příkladem může být vzdušná bitva o Anglii nebo bombardování celého bývalého hitlerovského Německa.

Přesto však existovaly státy zúčastněné na válce, jejichž území byla válkou nedotčena, nebo jen velmi nepatrně. Je to zvláště patrné na příkladu USA. Území USA jako jedné z hlavních válčících zemí leželo mimo hranice takticko-technických možností zbraní nepřítelů. Nebylo součástí válčiště a díky své vzdálenosti od hlavních evropských válčišť bylo prakticky nezranitelné.

Ve 2. světové válce se rovněž rozmnožily typy válčišť. Nové druhy ozbrojených sil umožnily vést rozsáhlé operace nejen na souši, ale i na moři a v ozduší. Středoevropské a východoevropské válčiště mělo ráz **pozemního válčiště**, zahrnující střední oblasti kontinentů s prostory souše a s odpovídajícím vzdušným prostorem. Strategické a operační cíle války na nich plnila pozemní vojska v součinnosti s letectvem a výsadkovými jednotkami. Válčiště měla nejrozličnější geografické podmínky — jak rozsáhlá území rovin, stepí, močálů, pouští, tak i horských a zalesněných oblastí. Rozloha pozemních válčišť dosahovala šířky 300—600 km a hloubky 800—1000 i více km.

Rozvoj vojenských námořních sil ve 2. světové válce umožnil plnit strategické a operační úkoly na atlantickém a středozezemním **námořním válčišti**. Na rozsáhlých prostorech oceánu a moře uskutečňovaly válečné operace námořní síly v součinnosti s letectvem a vzdušnými výsadky.

Válka se odehrávala i na **válčistiích smíšených** (balkánské, severoafrické a dálného východu), která zahrnovala prostory souše i moře s příslušným vzdušným prostorem. Strategické úkoly na tomto typu válčišť realizovaly rovnocenně pozemní i námořní síly v součinnosti s letectvem a vzdušnými výsadky. Operační a taktické úkoly plnily společným úsilím nebo samostatně všechny druhy vojsk.

Podle vojenskostrategického významu jsme v období minulých světových válek rozlišovali válčiště **hlavní** a **vedlejší**.

Hlavními válčišti, na nichž se rozmísťovaly ozbrojené síly hlavních válčících stran a řešily hlavní cíle války nebo její části (kampaně), byla v minulých světových válkách válčiště **pozemní**. Námořní a smíšená válčiště byla z hlediska všeobecného strategického významu vedlejší. Strategické úkoly na nich plnily pomocné síly jako nezbytný předpoklad úspěšného výsledku celé války nebo její části. Byla ovšem období, kdy jejich význam značně vzrostl. Rozhodující strategické a politické cíle války se řešily na středoevropském a východoevropském válčišti, avšak v určitých etapách války se důležité strategické úkoly plnily i na válčistiích námořních a smíšených. Připomeňme si např. námořní operace v Atlantiku a Tichomoří nebo invazní operace zabezpečené námořními výsadky v Normandii, Severní Africe a Itálii.

Hodnocení obsahu, vymezení a klasifikace válčišť z období minulých světových válek potvrzuje, že hranice válčišť se postupně rozlišovaly v závislosti na možnostech zbraní a válečné techniky a že válčiště vznikala v různých částech světa v souladu s vývojem vojenskopolitické situace a množstvím zúčastněných států ve válce. Přestože válčiště ve světových válkách obsáhla rozsáhlé prostory souše, moře i ovzduší, **zůstalo strategické zázemí a dokonce i celá území některých států zúčastněných na válce mimo hranice válčišť.**

V tomto směru se situace v současné době podstatně změnila. Dosah a účinnost moderních raketových jaderných zbraní jsou prakticky neomezené. Válka

se může odehrávat v kvalitativně jiných lineárních a kvadratických rozměrech, dokonce i v kosmickém prostoru. Válečné operace budou mít nebývalý prostorový rozmach. Zmizí zásadní rozdíl mezi frontou a zápolím. Ozbrojený zápas zasáhne celá území států, jejich koalicí a celé kontinenty. Dějištěm války se může stát celá zeměkoule. To ovšem neznámá, že vymezování válčičšť, jejich klasifikace a příprava k válce ztratily své opodstatnění. Tak jako v celé strategii se v závislosti na změnách charakteru válek mění obsah dříve platných pojmů, tak i v této kategorii musíme operovat s novými (mnohem širšími) pojmy. Nemůžeme klasifikovat válčičšť jako v minulých světových válkách, ale musíme respektovat podmínky budoucí války.

Dostřel, dolet a dosah zbraní a bojové techniky, které dříve omezovaly prostorový rozmach války a určovaly hranice válčičšť, ztratily svůj význam. Působí však další, kvalitativně nové faktory politického, ekonomického, vojenského a geografického rázu rozhodující o výběru a klasifikaci světových válčičšť. Tyto faktory jsou v různých částech světa velmi rozdílné. Na jejich stavu závisí určování možností řešení politickostrategických cílů války v jednotlivých částech světa i způsob realizace. Jsou také kritériem pro vymezení a stanovení významu pravděpodobných válčičšť.

Hlavní faktory, které působí na stanovení a klasifikaci soudobých válčičšť

Významným rysem současné **vojenskopolitické situace** ve světě je existence vojenskopolitických paktů a seskupení imperialistických států, které vytvářejí hlavní ohniska války v jednotlivých částech světa. Jejich územní rozložení do jisté míry i předurčuje i rozmístění **pravděpodobných válčičšť**. Tak tomu bylo i v období 2. světové války. Např. agresivní imperialistický blok Berlín — Řím — Tokio vytvořený před 2. světovou válkou opravňoval k předpokladu, že hlavní ohniska války jsou v Evropě a na Dálném východě, což také válka plně potvrdila.

V dnešní situaci rozložení hlavních vojenskopolitických bloků imperialistických států ve světě můžeme předurčit hlavní ohniska války a tedy i pravděpodobná válčičšť v oblastech kontinentů a moří obou zemských polokoulí. Z hlediska geografického rozmístění členských států NATO jím může být zejména Evropa, ale i Atlantik a Severní Amerika, dále oblasti Blízkého a Středního východu, kde jsou rozloženy země paktu CENTO (Central Treaty Organization) nebo jihovýchodní Asie a Austrálie, kde byly vytvořeny pakty SEATO (South East Asia Treaty Organization) a ANZUS (Australia, New Zealand, United States) či oblasti Dálného východu s novým paktem NEATO (North East Asia Treaty Organization).

Kromě toho jsou v těchto prostorech území států stojících mimo vojenskopolitické pakty. Je zřejmé, že prostory těchto neutrálních a neangažovaných zemí mohou být zasaženy válečnými akcemi nepřitele buď přímo s cílem strategické pozice, nebo nepřímo narušením vzdušného či námořního prostoru. To pochopitelně vyvolává potřebnou protiakci druhé strany a státy, byť nejsou členy žádné vojenskopolitické koalice, se stanou součástí příslušného válčičšť.

Dalším faktorem ovlivňujícím strategické cíle a jim odpovídající válčičšť a strategické směry je kvalitativně nová úloha **válečně ekonomické základny**, nutné k zabezpečení raketové jaderné války. Cílem ozbrojeného působení v soudobé válce nejsou jen ozbrojené síly nebo jaderné prostředky, ale i ekonomické objekty a centra protivníka. Zničení, ochromení nebo ovládnutí válečně ekonomické základny má podstatný význam pro výsledek celé války.

Ekonomické objekty jsou rozmístěny v rozdílných prostorech i v různém geografickém prostředí. Důležitou úlohu zde hraje koncentrace nebo rozptýlení průmyslových kapacit v prostoru válčišť a jejich význam. Čím jsou ekonomické objekty nebo prostory početnější a důležitější pro zabezpečení války, tím mohutnější údery na ně lze očekávat ze strany protivníka. Z těchto hledisek nemají pravděpodobná válčiště stejný význam. Strategické úkoly, zasazené síly, prostředky i způsob jejich použití se budou lišit vzhledem ke stavu a významu válečně ekonomické základny na různých válčištích.

Kromě politických a ekonomických činitelů rozhodují při stanovení strategických cílů a výběru válčišť ryze **vojenské prvky**, které s předcházejícími faktory těsně souvisejí. Jde především o rozmístění strategických uskupení ozbrojených sil a prostředků protivníka v prostoru. Rozmístění a složení strategických sil může být v různých částech světa rozdílné. Strategická uskupení mohou být složena ze všech druhů ozbrojených sil včetně strategických prostředků jaderného napadení, nebo jen z některých druhů ozbrojených sil. Strategické prostředky mohou být rozmístěny v odpovídající blízkosti hranic protivníka, nebo na základnách mimo mateřské země a značně vzdálených od hranic druhé strany. Možnosti jejich rozvinutí a použití ve válce na jedné straně, nebo zničení na straně druhé, bude vyžadovat rozdílné síly a prostředky i specifické způsoby bojové činnosti.

Významu jednotlivých válčišť odpovídá rozmísťování a stav strategických uskupení sil a prostředků. Hlavní uskupení jsou soustřeďována na hlavních válčištích, na nichž se předpokládá řešení nejdůležitějších politických a strategických cílů války a v jejichž prostoru jsou také nejpriznivější podmínky pro vedení operací ve strategickém měřítku. Tato válčiště jsou také nejpečlivěji připravována z hlediska operačních příprav území států rozmístěných na daném válčišti.

V neposlední řadě hraje důležitou úlohu při vymezování válčišť **fyzickogeografický faktor**. Moderní válečná technika, schopná překonávat velké vzdálenosti a obtížné přírodní překážky, oslabila do jisté míry omezující vlivy přírodních podmínek. Avšak na druhé straně její technická složitost a citlivost se stala závislejší na stavu přírodních a klimatických poměrů. Rozsáhlé prostory, na nichž se bude válka rozvíjet, zahrnují nejrůznější a mnohdy značně odlišné geografické podmínky — pevniny, moře, oceány, ostrovy, pouště, stepi, horské a polární oblasti. Jejich geografická ucelenost nebo roztržitost, velikost i poloha a ráz klimatických podmínek podstatně ovlivní a někdy přímo určí zasažení různých druhů ozbrojených sil, rozsah a způsob plnění strategických úkolů. Geografické poměry působí též již v době míru na přípravu a vybavení vojsk i směr technického vývoje. Válečné operace na oceánech, v ovzduší nebo v kosmickém prostoru budou mít rozhodně jiný ráz, význam a požadavky, než na pevninské části kontinentů. Tomu musí odpovídat i stanovení různých typů pravděpodobných válčišť.

Vymezování a klasifikace soudobých válčišť

Na základě rozboru změn ve způsobech vedení války, jejím prostorovém rozmachu a faktorů, které působí na výběr pravděpodobných válčišť můžeme definovat soudobý pojem válčiště, vymezit jeho obsah a určit jednotlivé druhy válčišť.

Válčiště je podle svého charakteru buď rozsáhlé, relativně uzavřené a vymezené území **kontinentu** a je obklopující mořský, vzdušný i kosmický prostor, nebo **oceán** s přilehlým pobřežím, ostrovy (souostrovími), vzdušným a kosmickým prostorem, s určujícím **politickým, ekonomickým, vojenským a geografickým** významem, v jehož hranicích mohou strategická uskupení ozbrojených sil dosáhnout hlavních **strategických a politických cílů války**, rozhodujících o ukončení dané etapy války nebo o výsledku války vůbec.

V raketové jaderné válce může být dějištěm války celá zeměkoule. Avšak rozsah, intenzita a význam ozbrojeného zápasu budou v různých částech světa rozdílné. Všechny válečné operace nemusí mít strategický význam a tudíž ani prostory, v nichž se budou odehrávat, nebudou odpovídat obsahu definovaného pojmu válčiště. Kapacita, podmínky prostoru, který označujeme jako válčiště, musí umožnit soustředění a rozptýlení strategických uskupení ozbrojených sil a jimi vedených operací při řešení strategických úkolů války. Válčiště je tedy v tomto smyslu především strategickou kategorií.

V závislosti na vlivu prostorového a geografického činitele rozlišujeme válčiště **kontinentální** a **oceánská**. Toto rozdělení je opodstatnělé. Strategické operace dosáhnou nebývalého prostorového rozmachu. Mohou se rozvíjet na jednom nebo na několika kontinentech či oceánech. Hranice válčišť neurčují takticko-technické možnosti vojsk, ale odlišnost geografického prostředí, politické, ekonomické a vojenskostrategické prvky.

Kontinentální válčiště tvoří celý kontinent nebo jeho významná část včetně uzavřených moří a pobřežních vod. Vzdušný a kosmický prostor přimykající se k válčištím je jejich součástí.

Doposud jsme říkali, že hlavní úkoly na pozemních válčištích plní pozemní vojska v součinnosti s letectvem a vzdušnými výsadky. Nyní, kdy kontinentální válčiště zahrnují též okrajové a vnitřní moře, bude i bojová činnost vojenských námořních sil součástí strategických operací na kontinentálním válčišti. Námořní síly budou podporovat pozemní operace na přímořských operačních směrech a vést bojovou činnost k zničení nepřátelského loďstva. Hlavní úlohu na kontinentálních válčištích budou ovšem plnit při zasazení strategických jaderných prostředků pozemní vojska. Jejich hlavním cílem bude s konečnou platností rozbít nepřátelská uskupení, ovládnout strategicky důležité prostory a objekty, obsadit území nepřítele a plnit řídicí, správní, ekonomické, konsolidační a jiné úkoly na obsazených částech válčiště.

Oceánské válčiště zahrnuje rozsáhlé prostory oceánů s přilehlým pobřežím, ostrovy (souostrovími) a příslušným vzdušným kosmickým prostorem. Manévrovací a palebné možnosti vojenských námořních sil dovolují vést na oceánských válčištích samostatné operace strategického významu. Hlavním cílem bojové činnosti bude nejen rozbít námořní síly nepřítele, přehradit jeho námořní spoje, ale vést i raketové jaderné údery z oceánského válčiště proti pobřežním objektům nepřítele a strategickým cílům v hloubce jeho území na kontinentálním válčišti.

Mezikontinentální (interkontinentální) válčiště, s jehož vznikem budeme v soudobé válce počítat, je část zemského povrchu, zahrnující několik rozhodujících kontinentálních a oceánských válčišť. Tvoří geograficky a zejména vojenskopoliticky a vojenskostrategicky vymezenou část zeměkoule s příslušným vzdušným a kosmickým prostorem. Strategické cíle na takovém válčišti se budou plnit s využitím mezikontinentálních a globálních raket, které mohou působit neomezeně z kontinentu na kontinent, z jedné zemské polokoule na dru-

hou. Válka, které se zúčastní státy rozložené na různých kontinentech obou polokoulí, nabude tak mezikontinentálních rozměrů. Prostory válčičí se rozšíří nejen ve smyslu lineárních rozměrů, ale také směrem do atmosférické a kosmické výšky a hloubky hydrosféry.

Strategické a operační směry a prostory

Dříve jsme válčičí dělili na pásma strategických a operačních směrů. V souběžných podmínkách vedení války na rozsáhlých prostorech kontinentů a oceánů je vhodné vymezovat na válčičích i strategické prostory. Je to zejména proto, že na rozlehlých územích válčičí jsou v jednotlivých oblastech rozdílné podmínky pro vedení operací. Důležité vojenskopolitické, vojenskoekonomické a vojenskogeografické cíle jsou v prostoru válčičí rozloženy nerovnoměrně.

Zpravidla jsou koncentrovány v určitých prostorově vymezených oblastech, které vznikaly historicky díky příznivým geografickým, sociálně ekonomickým a jiným podmínkám. Rovněž strategická uskupení ozbrojených sil nejsou rozmístěna rovnoměrně v celém prostoru válčičí, ale v oblastech, která jsou z vojenskopolitického a strategického hlediska nejvýznamnější. Tak vznikají na válčiči relativně vymezené prostory, které jsou pro vedení války rozhodující. Vymezení, počet, poloha a význam strategicky důležitých prostorů určují v podstatné míře strategické úkoly, jež mají být na válčiči řešeny.

Z těchto hledisek můžeme tedy definovat **strategický prostor** jako relativně uzavřenou část území válčičí, která má větší politický, ekonomický, vojenský a geografický význam a kterou můžeme vymezit podle rozmístění strategických objektů různého druhu a významu.

Strategické prostory na kontinentálních válčičích zahrnují uskupení pozemních a vzdušných sil, objekty PVO, raketové základny, síť letišť, velitelská stanoviště, sklady, komunikační uzly, průmyslová politickoadministrativní centra a jiné vojensky důležité objekty.

Pro strategické prostory na oceánských válčičích jsou typická uskupení vojenských námořních sil, vojenských námořních základen, základen atomových ponorek, velkých přístavů, oceánských komunikací a pobřežních objektů vojenského významu.

Zničení, vyřazení nebo ovládnutí objektů rozmístěných ve strategickém prostoru je jedním z hlavních cílů plánu strategické operace na válčiči. Ovlivňuje stanovení směru strategického úderu.

Několik strategických prostorů vytváří **strategický směr**. Na válčiči může být v závislosti na jeho velikosti a významu jeden nebo několik strategických směrů. Oproti minulosti jsou v důsledku prostorového rozmachu strategických operací a použití raketových jaderných prostředků pásma strategických směrů širší a hlubší.

Strategický směr definujeme nyní jako část (pásmo) válčičí zahrnující obvykle více strategických prostorů, v jehož hranicích ozbrojené síly plní úkoly k zničení strategických objektů a obsazení strategických prostorů. Svými geografickými podmínkami musí umožňovat koordinované vedení strategických operací vyššími operačními svazy a různými druhy ozbrojených sil. V závislosti na významu strategických prostorů a v nich rozmístěných objektů, určujeme hlavní nebo vedlejší strategický směr.

Na mezikontinentálním válčiči vznikne **mezikontinentální strategický směr** značně odlišný od směrů na kontinentálním válčiči. Pásmo mezikontinentálního

strategického směru bude tvořit rozsáhlé území pevnin a oceánů zahrnující prostory vlastních strategických, mezikontinentálních a globálních prostředků i strategické prostory na jiných kontinentech, v nichž jsou rozmístěny hlavní strategické objekty nepřítele. Součástí směru budou letové dráhy mezikontinentálních a globálních raket a strategického letectva.

Z tohoto pojetí, platného pro podmínky raketové jaderné války, vyplývá, že válčiště je v podstatě souhrn strategických směrů, na nichž ozbrojené síly plní rozhodující strategické cíle války.

V podmínkách omezené války, vedené pouze konvenčními prostředky, budou podstatné rozdíly v obsahu těchto pojmů. Operace zasáhnou jen část předpokládaných válčišť raketové jaderné války. Válčiště může být totožné se strategickým směrem nebo jen strategickým prostorem. Pak není účelné ani vymezovat a ani studovat zvláštní válčiště.

V pásmu strategického směru můžeme vymezit několik operačních směrů. **Operační směr** tvoří pásmo výhodného terénu s komunikacemi, které směřují k operačně významným objektům. Tyto objekty tvoří operační cíle a určují směr operačního úderu. Objekty operačního významu mohou být operační uskupení vojsk, vojenské základny, průmyslové objekty a střediska, velká města, vodní toky, dopravní uzly, horské přechody apod.

Geografické podmínky, šířka a hloubka pásma operačního směru musí umožňovat soustřeďování, rozvíjení, manévry a koordinovanou bojovou činnost operačních svazů. V závislosti na poloze, významu a vojenskogeografických podmínkách mohou být operační směry **hlavní** a **vedlejší**.

Operační směry jsou buď přímou součástí nebo doplňkem strategického směru. Uvnitř strategického směru souhlasí zpravidla osa hlavního operačního směru s osou strategického směru. Samostatné operační směry zajišťují v závislosti na situaci styk mezi strategickými směry.

Zatímco poloha strategického směru je zpravidla stálá, operační směr se může měnit nebo rušit se změnami operačního uskupení vojsk a zámyslu obou stran. Stálý ráz mají operační směry vytyčené pro počáteční období války, které směřují bezprostředně od státní hranice státu nebo koalice do hloubky nepřátelského území. Tyto pravděpodobné operační směry jsou určovány podle zeměpisné a strategické polohy států (koalic), na základě plánovaných strategických a operačních cílů a úkolů, podle uskupení ozbrojených sil, předpokládaného charakteru války a přírodních podmínek prostoru. Stálý ráz mají rovněž operační směry v obtížně přístupném terénu, který přímo diktuje jejich průběh a velikost.

Předpokládané operační směry patří mezi hlavní předměty vojenskogeografického výzkumu. Výsledek studia a hodnocení již v době míru jsou nezbytným předpokladem operačního plánování, přípravy a všestranného zabezpečení svazů a svazků, určených k činnosti na jednotlivých směrech.